

מגמות חצי-שנתיות במדיניות-החוץ האזורית של ישראל

גיליון מס' 6, יולי-דצמבר 2020

עורכים: ד"ר רועי קיבריק וד"ר נמרוד גורן*

מסמך זה מציג מגמות מרכזיות שאפיינו את מדיניות-החוץ האזורית של ישראל בחודשים יולי-דצמבר 2020: כינון יחסים דיפלומטיים עם איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו; קידום נורמליזציה עם מדינות חדשות בעולם הערבי, אך לא עם מצרים וירדן; הקפאת הסיפוח המוצהר אך קידום סיפוח זוחל; הסתייעות בבחירות בארה"ב לקידום אינטרסים מדיניים; חיזוק שיתופי פעולה במזרח הים התיכון לצד מעורבות זהירה בסכסוכים שבאזור; מינוף מצבורי הגז בים התיכון להשגת תועלות מדיניות; מאמצים מדיניים לגיבוש חזית אזורית ובינלאומית נגד איראן; אימוץ גישה חיובית יותר כלפי האיחוד האירופי למרות חילוקי דעות בנושא הפלסטיני; והשקעה של משרד החוץ בחיזוק המקצועיות, ההשפעה והתדמית שלו.

פירוט המגמות

- 1. כינון יחסים דיפלומטיים עם איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו - ישראל כוננה יחסים פורמליים עם איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו, והודיעה על קידום תהליכי נורמליזציה עם סודן. מהלכים אלו זכו לעידוד ולתמיכה אמריקאית, שבאה לידי ביטוי בהענקת הטבות ביטחוניות, מדיניות וכלכליות משמעותיות למדינות ערב השותפות. כינון היחסים הפורמליים הוביל לקידום שורה של הסכמים ושיתופי פעולה במגוון רחב של תחומים, ומשלחות מדיניות קיימו ביקורים הדדיים. נעשו מאמצים לצרף למהלך גם את ערב הסעודית, ואף דווח על פגישה משולשת בין נתניהו, בן סלמאן ופומפאו.**
- 2. קידום נורמליזציה עם מדינות חדשות בעולם הערבי, אך לא עם מצרים וירדן - ההסכמים עם איחוד האמירויות ובחריין הביאו לפריחה ביוזמות של שיתוף פעולה ביטחוני, כלכלי ואזרחי, אשר זכו לעידוד ומעטפת תומכת מצד הממשלות. נפתחו קווי טיסה ישירים לאיחוד האמירויות ובחריין, תוך הסכמה סעודית למעבר במרחב האווירי שלה, כמו גם נתיבי סחר ימי. בלטה במיוחד ההתלהבות בישראל ובאיחוד האמירויות מהיחסים החדשים, שבאה לידי ביטוי גם בהסכמה על פטור הדדי מאשרות כניסה ובביקורם של אלפי ישראלים באמירויות. קידום הנורמליזציה עם מדינות במפרץ בלטה על רקע הקיפאון ביחסים האזרחיים ששוררים בין ישראל למצרים וירדן.**
- 3. הקפאת הסיפוח המוצהר אך קידום סיפוח זוחל - בעקבות הלחץ הפוליטי הבינלאומי והמקומי, והתנאי שהציבה איחוד האמירויות בדרך לנורמליזציה, הצהיר נתניהו על הקפאת כוונות הסיפוח שלו בגדה המערבית. עם זאת, הממשלה בראשותו המשיכה לקדם סיפוח הלכה למעשה, ללא הצהרות פורמליות. כחלק מכך, ישראל קידמה בנייה במזרח ירושלים ובהתנחלויות, לצד הריסות בתים פלסטינים בשטחי C, העברת מימון מיוחד להתנחלויות, ויוזמות בכנסת להסדרת מאחזים.**

* ד"ר רועי קיבריק הוא מנהל המחקרים של מכון מיתוויים; ד"ר נמרוד גורן הוא ראש מכון מיתוויים. מסמך זה מבוסס על ששת הגיליונות האחרונים של [הדו"ח הדיפלומטי](#) שמפרסם מכון מיתוויים ושסוקר מדי חודש את יחסי ישראל והפלסטינים, יחסי ישראל עם המזרח התיכון, אירופה ואגן הים התיכון, ותפקוד מערך החוץ. המסמך מתפרסם בשיתוף קרן פרידריך אברט, ולהכנתו תרמו מיכאל הררי, רויטל פולג, ארתור קול ונדב תמיר.

- 4. הסתייעות בבחירות בארה"ב לקידום אינטרסים מדיניים** - לקראת הבחירות בארה"ב, רתמה ישראל את רצונו של ממשל טראמפ להציג הישגים בזירת החוץ לקידום הסכמי נורמליזציה עם מדינות ערביות, מבלי להתקדם בתהליך השלום עם הפלסטינים. בעקבות נצחוננו של ביידן, ישראל פעלה לנצל את חודשי כהונתו האחרונים של טראמפ לקידום הכרה אמריקאית בחוקיות ההתנחלויות. תוצאות הבחירות גם הובילו את הרשות הפלסטינית לחדש את התיאום הביטחוני והאזרחי עם ישראל. היערכות ישראל לכניסת ממשל ביידן התמקדה בסוגיה האיראנית, על רקע האפשרות שהנשיא החדש יקדם הסכם גרעין מעודכן עם איראן.
- 5. חיזוק שיתופי פעולה במזרח הים התיכון לצד מעורבות זהירה בסכסוכים שבאזור** - ישראל חיזקה את הברית עם יוון וקפריסין, במיוחד בתחומי הביטחון, האנרגיה, הבריאות והתיירות, והסכימה ליוזמה הקפריסאית להקמת מזכירות משולשת לברית בקפריסין. ישראל גיבתה את יוון וקפריסין בסכסוכי הגבולות הימיים שלהן עם תורכיה, אך בצורה זהירה. זאת, על מנת לא להיגרר לסכסוך לא לה, ועל מנת לא להחריף את היחסים עם תורכיה, דווקא בתקופה בה היא מאותת על עניין בחימום היחסים, ובה מצאו עצמן ישראל ותורכיה באותו צד של הסכסוך בנגורנו-קרבאך.
- 6. מינוף מצבורי הגז בים התיכון להשגת תועלות מדיניות** - ישראל ניצלה את משאבי האנרגיה והמיקום הגיאופוליטי שלה כדי לקדם שיתופי פעולה במרחב הקרוב. היא קידמה את הפיכתו של פורום הגז של מזרח אגן הים התיכון לארגון בינלאומי מוכר, תוך שיתוף פעולה עם מצרים, ואישרה את חוקתו; היא קיימה משא ומתן עם לבנון, בתיווך אמריקאי, במטרה להסכים על סימון קו הגבול הימי; היא אישרה את תכנית צינור הגז לאירופה דרך יוון וקפריסין; והיא קידמה שיתוף פעולה עם איחוד האמירויות לגבי אפשרות הובלת אנרגיה דרך צינור קצא"א.
- 7. מאמצים מדיניים לגיבוש חזית אזורית ובינלאומית נגד איראן** - ישראל המשיכה בפעילותה הביטחונית נגד כוחות של איראן והחזבאללה בסוריה, בתיאום עם רוסיה, ובפעילותה המדינית נגד הסכם הגרעין ובעד הרחבת הסנקציות על איראן, בתיאום עם ארה"ב. מאמצי משרד החוץ השפיעו על החלטת מדינות נוספות להכיר בחזבאללה כארגון טרור. ההתנגדות לאיראן מילאה תפקיד משמעותי בחיזוק היחסים עם מדינות במפרץ ובהחלטת ישראל לספק נשק לאזרבייג'אן.
- 8. אימוץ גישה חיובית יותר כלפי האיחוד האירופי למרות חילוקי דעות בנושא הפלסטיני** - האיחוד האירופי התבטא בחריפות נגד כוונות הסיפוח של נתניהו ונגד הרחבת הבנייה הישראלית בהתנחלויות ובמזרח ירושלים. שר החוץ אשכנזי הוביל שיח חיובי כלפי האיחוד האירופי והדגיש את חשיבות שיפור היחסים עמו. הוא השתתף בפגישה לא-פורמלית של מועצת שרי החוץ של האיחוד, וקידם קשרים עם מקביליו באירופה. עם זאת, המאמצים לכינוס מחדש של מועצת האסוציאציה ישראל-האיחוד האירופי טרם צלחו. הקשר של ישראל עם מנהיגים פופוליסטים וא-ליברליים במרכז ומזרח אירופה לא זכה לבולטות, בניגוד להתהדרות נתניהו בו בשנים קודמות.
- 9. השקעה של משרד החוץ בחיזוק המקצועיות, ההשפעה והתדמית שלו** - במשרד החוץ התבסס נהלי עבודה חדשים וקודמו עשרות מינויים מקצועיים, שחלקם עוד ממתינים לאישור הממשלה. שר החוץ אשכנזי פעל להבטיח נוכחות של המשרד בכל פורום ממשלתי רלבנטי, ולחזק את התיאום עם משרדי ממשלה אחרים. משרד החוץ הגביר את מאמצי החשיפה התקשורתית שלו, ובכלל זה פעל להדגיש את התרומה שלו לקידום היחסים עם מדינות ערב, על רקע הסכמי אברהם. המשרד השקיע מאמצים בעידוד הרישום לקורס הצוערים הקרוב, שעתיד להיות הגדול ביותר בשנים האחרונות. מספר הנרשמים היה גבוה משמעותית בהשוואה לקורסים האחרונים.